

DOI: <https://doi.org/10.32782/ecovis/2024-1-14>
УДК 330.341.1

Кальченко Микола Миколайович

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2977-5049>*

ПІДХОДИ ДО КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТВАРИННИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

У статті розглядаються підходи до кількісної оцінки потенціалу економічного зростання підприємств тваринництва в умовах воєнних загроз та повоєнної відбудови. Визначено, воєнні дії призводять до масштабних втрат у сільськогосподарській галузі, включаючи руйнування виробничих об'єктів, знищення інфраструктури, скорочення поголів'я худоби, порушення логістичних ланцюгів та дефіцит трудових ресурсів. Такі фактори знижують економічну стійкість підприємств і потребують розробки нових методів оцінки їхнього виробничого та відновлювального потенціалу. У роботі проаналізовано традиційні методики кількісної оцінки потенціалу, зокрема ресурсний, факторний та інтегральний підходи, та визначено їхні обмеження в умовах кризових явищ. Запропоновано концептуальні основи для формування моделі, яка враховує вплив воєнних ризиків і деструктивних чинників. Особлива увага приділена ролі інвестицій, державної підтримки та міжнародної допомоги у формуванні фінансової основи для відновлення підприємств. Визначено ключові показники, які доцільно використовувати для кількісної оцінки потенціалу економічного зростання: продуктивність праці, фондовіддача, рівень рентабельності, обсяг інвестицій, індекс відновлення інфраструктури та інноваційна активність. Отримані результати свідчать про необхідність розробки адаптованої до кризових умов системи кількісного аналізу, яка дозволить забезпечити ефективне стратегічне планування та формування програм відновлення підприємств тваринництва. Запропоноване дослідження спрямоване на уточнення теоретико-методологічних підходів до оцінки економічного потенціалу та розробку практичних інструментів, які можуть бути застосовані державними органами, інвесторами та підприємствами для визначення пріоритетів відновлення і забезпечення сталого розвитку в умовах післявоєнної трансформації економіки України. Кількісна оцінка потенціалу економічного зростання підприємств тваринництва є комплексною, динамічною категорією, яка передбачає врахування різних аспектів ресурсного забезпечення, виробничої діяльності, функціонування системи управління та їх взаємозв'язку для досягнення стабільного зростання і конкурентних переваг на ринку.

Ключові слова: потенціал, зростання, виклики, загрози, стійкість, тваринництво.

Mykola Kalchenko

*Candidate of Sciences in Economics, Senior Researcher,
Institute of Pig Breeding and Agricultural Production,
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine*

APPROACHING A COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE POTENTIAL FOR ECONOMIC GROWTH OF ANIMAL PRODUCTION IN THE MINDS OF MILITARY THREATS AND WAR PROSPECTS

The article examines approaches to quantitatively assessing the potential for economic growth of livestock enterprises in the context of military threats and post-war reconstruction. It is determined that military actions lead to large-scale losses in the agricultural sector, including the destruction of production facilities, damage to infrastructure, reduction in livestock, disruption of logistics chains, and a shortage of labor resources. Such factors reduce the economic sustainability of enterprises, necessitating the development of new methods for assessing their production and recovery potential. The paper analyzes traditional methods for quantitative assessment of potential, in particular resource, factor, and integral approaches, and identifies their limitations in conditions of crisis phenomena. Conceptual foundations are proposed for developing a model that considers the impact of military risks and destructive factors. Special attention is paid to the role of investments, state support, and international assistance in establishing the financial foundation for enterprise recovery. Key indicators that should be used to assess the potential for economic growth quantitatively have been identified: labor productivity, return on assets, profitability level, investment volume, infrastructure recovery index, and innovation activity. The results obtained indicate the need to develop a quantitative analysis system adapted to crisis conditions, which will ensure effective strategic planning and the formation of recovery programs for livestock enterprises. The proposed study aims to clarify theoretical and methodological approaches to assessing economic potential and developing practical

© Кальченко М.М., 2024

tools that can be used by state bodies, investors, and enterprises to determine priorities for recovery and ensure sustainable development in the post-war transformation of Ukraine's economy. Quantitative assessment of the potential for economic growth in livestock enterprises is a complex and dynamic category that involves considering various aspects of resource provision, production activities, the functioning of the management system, and their interrelationships to achieve stable growth and competitive advantages in the market.

Keywords: potential, growth, challenges, threats, sustainability, livestock.

Постановка проблеми. Сьогодні аграрні підприємства виступають не лише як виробники сільськогосподарської продукції, а й як учасники логістичних, переробних, маркетингових та експортних процесів. Це пов'язано з необхідністю інтеграції у складніші виробничо-збутові ланцюжки, підвищення контролю за якістю продукції та забезпечення стійкості.

Сучасні виклики, пов'язані з воєнними загрозами, обумовлюють необхідність поглибленого аналізу економічної стійкості підприємств тваринництва. Традиційні підходи до оцінки потенціалу економічного зростання не враховують впливу деструктивних факторів, таких як руйнування інфраструктури, порушення логістики, дефіцит робочої сили та нестабільність ринкового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку аграрного сектору України приділено значну увагу у вітчизняній науковій літературі. Зокрема, комплексний аналіз впливу воєнних дій на аграрний сектор здійснили Дідур С. та співавтори [3]. Негрей М. та колектив дослідників розглядали особливості функціонування аграрного сектору України в період до початку повномасштабного вторгнення російської федерації та проаналізували динаміку його розвитку [7]. У працях Гуменюка Я. представлено дослідження сучасних тенденцій експорту сільськогосподарської продукції та окреслено перспективи його подальшого зростання [2]. Значний внесок у вивчення сучасного стану й перспектив розвитку технічного забезпечення сільського господарства зробили Захарчук О. та співавтори [4]. Окрему увагу проблемам матеріально-технічного забезпечення аграрних виробників, а також шляхам їх вирішення приділено в роботах Чернеги І. [14].

Подальші дослідження мають бути спрямовані на адаптацію існуючих методик до умов підвищених ризиків, а також на розробку інструментів кількісного аналізу, які дозволять прогнозувати траєкторії відновлення виробництва у післявоєнний період. Важливим напрямом майбутніх досліджень є інтеграція факторів воєнного впливу в систему економічних моделей, що підвищить точність управлінських рішень і сприятиме стратегічному плануванню розвитку аграрного сектору.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Традиційні підходи до оцінки економічного зростання виявилися неефективними для тваринництва в умовах війни, оскільки не враховують руйнування інфраструктури, порушення логістики та дефіцит ресурсів.

Таким чином, у науковій літературі залишаються невирішеними такі ключові питання: відсутність комплексного підходу до кількісної оцінки потенціалу зростання, що інтегрував би ризик-орієнтовані та соціально-економічні фактори; недостатнє обґрунтування інструментів для ефективного повоєнного відновлення виробництва, зокрема технологічної модернізації та інтеграції в глобальні ринкові ланцюжки; брак системних пропозицій щодо сценарних моделей, які б дозволяли прогнозувати розвиток галузі в умовах невизначеності.

Вирішення цих питань є критичним для формування дієвої стратегії розвитку, що стане основою для забезпечення продовольчої безпеки та економічного зростання України.

Мета статті – обґрунтування підходів до кількісної оцінки потенціалу економічного зростання підприємств тваринництва в умовах воєнних загроз та визначення інструментів, що можуть забезпечити ефективне відновлення та розвиток галузі у повоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Економічне зростання сприймається як невід'ємний елемент економічного розвитку. Це, з одного боку, зумовлює циклічний характер розвитку, з іншого – воно саме є результатом змін, підготовлених у періоди застою та депресії. Під економічним розвитком насамперед розуміють здатність економіки розвиватися, яка визначається як зміна структури виробництва, зміна інституційного середовища, демографічний та інноваційний динамізм. Іншими словами, економічний розвиток передбачає якісну зміну факторів економічного зростання.

Важливим елементом перспективності діяльності аграрного підприємства є диверсифікація виробництва. Підприємства, що поєднують традиційні напрями (рослинництво, тваринництво) з переробкою, агросервісами, агротуризмом або виробництвом органічної продукції, стійкіші до коливань ринку. Крім того, вони мають додаткові канали доходу і можливість гнучко адаптуватися до змін попиту.

Сучасні підприємства найчастіше стикаються з нестачею людських, фінансових та матеріально-технічних ресурсів. Така ситуація формує особливі вимоги до планування та раціоналізації використання усіх видів ресурсів. Це своєю чергою неможливо без грамотної системи моніторингу ресурсозабезпеченості та оцінки ресурсоефективності. Одним із найбільш комплексних показників забезпеченості ресурсами та ефективності їх використання є економічний потенціал.

Потенціал економічного зростання підприємств тваринництва є критично важливим показником, особливо в контексті подолання складних викликів, що виникають через загрози воєнного часу та подальшу необхідність післявоєнної відбудови. Вказаний потенціал є динамічною категорією, що відображає сукупність наявних та прихованих можливостей щодо збільшення обсягів виробництва, підвищення ефективності використання ресурсів та покращення фінансових показників. Його структура включає чотири взаємопов'язані складові: ресурсну, продуктивну, функціональну та системну.

Розуміння впливу загроз воєнного часу на діяльність тваринництва має надзвичайно важливе значення, оскільки цей сектор економіки є одним із найбільш уразливих у період збройних конфліктів. Воєнні дії спричиняють значні збої, які безпосередньо позначаються на функціонуванні господарств, знижуючи їхню ефективність та стійкість. Одним із ключових чинників є фізичні пошкодження та втрати інфраструктури. Підприємства часто зазнають прямих збитків від обстрілів, що призводить до руйнування корівників, сховищ кормів та спеціалізованого обладнання. Крім того, порушується доступ до джерел водопостачання та електроенергії. У численних звітах із зон конфлікту детально фіксується знищення сільськогосподарських об'єктів, що фактично зупиняє виробництво і вимагає значних капіталовкладень для відновлення чи заміни пошкоджених потужностей.

Ще однією вагомою проблемою стає порушення ланцюгів постачання. Переміщення кормів, ветеринарних препаратів і навіть самої худоби істотно ускладнюється через пошкоджені транспортні мережі, наявні контрольно-пропускні пункти та загрози безпеці. Це може призвести до дефіциту кормів, погіршення здоров'я і зниження продуктивності тварин, а також до проблем зі збутом готової продукції. Нemoжливість своєчасно закупити ветеринарні засоби нерідко провокує масові спалахи захворювань, що спричиняє скорочення поголів'я.

Суттєвим чинником впливу виступає і дефіцит робочої сили, що викликає мобілізацію працівників аграрної сфери до Збройних сил, їх вимушеним переселенням чи наявними ризиками для безпеки. Втрата кваліфікованої та некваліфікованої робочої сили позначається на виконанні щоденних виробничих процесів – від годівлі та доїння до комплексного управління стадом. Сільськогосподарський сектор України після повномасштабного вторгнення РФ зазнав значної міграції населення, що зумовило критичний дефіцит робочої сили.

Не менш суттєвим є фактор волатильності ринку та зниження попиту. Воєнний час сприяє економічній нестабільності, зростанню інфляції та зменшенню купівельної спроможності населення, що безпосередньо впливає на споживання продукції тваринництва. Окрім цього, підприємства можуть

втратити доступ до традиційних ринків збуту через руйнування логістичних маршрутів або політичну нестабільність.

Окрему загрозу становить підвищення ризиків біобезпеки. Переміщення тварин і людей у зоні конфлікту створює умови для занесення або поширення небезпечних захворювань. Додатковим ризиком є руйнування системи ветеринарного контролю, що унеможливує своєчасне реагування на потенційні спалахи інфекцій та значно підвищує рівень загрози для галузі.

У сукупності ці чинники свідчать про багатоглибинний характер впливу воєнного часу на розвиток тваринництва, що потребує системних рішень, спрямованих на відновлення інфраструктури, зміцнення логістичних каналів, підтримку трудових ресурсів і забезпечення біобезпеки.

Економічні та інституційні перспективи діяльності аграрних підприємств залежать від комплексу факторів – інвестиційної привабливості, рівня технологічної зрілості, наявності державної підтримки та здібності адаптуватися до глобальних та локальних викликів. В умовах зростаючої конкуренції, зміни клімату та геополітичної нестабільності необхідний системний підхід до управління розвитком аграрних організацій.

Кількісна оцінка потенціалу зростання за цих умов вимагає переходу від традиційних показників до більш стійких та адаптивних оцінок.

Кількісна оцінка потенціалу в сільськогосподарському або тваринницькому контексті – це багатограничний процес, розроблений для забезпечення всебічного розуміння потенціалу та стійкості суб'єкта господарювання [1]. Кількісна оцінка потенціалу включає показники масштабу ресурсів (поголів'я худоби, площу земель, обсяги кормів), продуктивності (продуктивність праці, вихід продукції), функціональних характеристик (ефективність управління) та показники, орієнтовані на ризик, які дозволяють враховувати загрози воєнного часу.

Показники масштабу ресурсів є основними показниками. У тваринництві поголів'я худоби стосуватиметься точної кількості тварин у певних категоріях (наприклад, кількість молочних корів, кількість м'ясної худоби, кількість птиці). Аналогічно, площа земель (має вирішальне значення; для виробництва сільськогосподарських культур) – це площа, призначена для конкретних культур, тоді як для пасовищних тварин – це загальна площа доступних пасовищ, що вимірюється в гектарах або акрах. Обсяги кормів однаково важливі, охоплюючи кількість та якість кормів, що зберігаються (наприклад, силос, сіно, зерно), та прогнозовану доступність від поточного виробництва або закупівель. Потенціал молочної ферми безпосередньо пов'язаний з її здатністю утримувати своє стадо достатньою кількістю кормів, а дефіцит обсягу кормів негайно обмежить її виробництво.

Показники продуктивності фіксують, наскільки ефективно використовуються ресурси. Продуктивність праці можна вимірювати різними способами, такими як кількість тварин, за якими доглядає один працівник, еквівалентний повному робочому дню, або обсяг продукції (наприклад, літри молока, кілограми м'яса), виробленої за робочу годину. Вища продуктивність праці свідчить про ефективнішу діяльність та потенційно нижчі витрати на оплату праці. Вихід продукції є прямим показником ефективності виробництва, для сільськогосподарських культур це будуть кілограми або бушелі на акр. Для худоби це може бути середній надій молока на корову за лактацію або середньодобовий приріст ваги для м'ясної худоби. Підприємство, яке постійно досягає вищих надойв молока на корову, ніж середній показник по регіону, демонструє кращий управлінський та генетичний потенціал.

Категорія функціональних характеристик зосереджена на операційних та стратегічних аспектах діяльності суб'єкта господарювання. Ефективність управління є ключовим компонентом. Її можна оцінити за допомогою таких показників: швидкість прийняття рішень, ефективність розподілу ресурсів, впровадження нових технологій та загальна організаційна структура. Доказом ефективного управління може бути чітко визначений стратегічний план, кваліфікована та мотивована робоча сила, а також досвід успішної адаптації до змін на ринку. Підприємство, яке успішно впровадило методи точного землеробства, що призвело до зниження витрат на виробництво та збільшення врожайності, демонструє високу ефективність управління.

У таблиці 1 розглянуто набір показників, які доцільно використовувати для кількісної оцінки потенціалу підприємств. У воєнний та повоєнний періоди їх комплексний аналіз дозволяє визначити сильні та слабкі сторони відновлення галузі.

Незалежно від фази, кілька ключових показників є важливими для кількісної оцінки потенціалу економічного зростання, серед них:

– показники продуктивності – надій молока на корову, виробництво м'яса на тварину, коефіцієнт конверсії корму та коефіцієнти відтворення – фундаментальні показники операційної ефективності;

– фінансові показники – коефіцієнти прибутковості (валова рентабельність, чиста рентабельність), рентабельність інвестицій (ROI), грошовий потік та коефіцієнт заборгованості до власного капіталу – дають чітке уявлення про фінансове здоров'я та потенціал зростання;

– частка ринку та проникнення – позиція підприємства на цільових ринках та його здатність захоплювати нові сегменти ринку;

– операційна ефективність – вимірюється такими факторами, як продуктивність праці, використання ресурсів (наприклад, води, енергії) та скорочення відходів;

– індекс інновацій та адаптації – сукупний бал, що відображає готовність та здатність підприємства впроваджувати нові технології, процеси та бізнес-моделі.

Систематизовано основні підходи, які можуть застосовуватись у період воєнних загроз та відбудови в таблиці 2 та зазначено, що ефективна оцінка має враховувати не лише фінансові результати, але й інноваційний та ресурсний потенціал підприємства.

Кількісна оцінка потенціалу економічного зростання підприємств тваринництва в умовах воєнних загроз та повоєнної відбудови потребує застосування комплексного підходу, що враховує як традиційні, так і модифіковані методики. Класичні підходи базуються на ресурсних, вартісних та показниках продуктивності, які дозволяють визначити обсяги виробничих ресурсів, рівень доходів і продуктивність поголів'я. Вони забезпечують базове уявлення про стан підприємства, однак залишаються обмеженими, адже не враховують зовнішніх ризиків, що набувають критичного значення у воєнний період. Саме тому в умовах воєнних загроз доцільним є використання ризик-орієнтованих, логістично-інфраструктурних та соціально-економічних підходів, що дозволяють оцінювати стійкість виробництва до кризових впливів, доступність критичних ресурсів і рівень соціальної стабільності підприємства. Такі методики дають можливість спрогнозувати здатність підприємств підтримувати мінімальний рівень виробництва, зберігати кадровий потенціал та функціонувати за умов руйнування інфраструктури. У післявоєнний період акцент зміщується на іннова-

Таблиця 1

Показники для оцінки економічного зростання підприємств тваринництва

Група показників	Приклади показників	Значення для умов воєнних загроз та відбудови
Виробничі	Обсяг виробництва молока/м'яса; коефіцієнт відтворення поголів'я	Дозволяють оцінити базовий рівень забезпечення продовольчої безпеки
Фінансові	Рентабельність, маржинальний прибуток, обсяг інвестицій	Характеризують здатність підприємства відновлюватися та залучати капітал
Технологічні	Рівень автоматизації процесів; використання енергоощадних технологій	Показують ступінь модернізації та стійкості до криз
Соціально-екологічні	Зайнятість у сільських громадах; дотримання стандартів екології	Відображають внесок підприємств у сталий розвиток регіону

Джерело: сформовано на основі [1]

Таблиця 2

Ключові підходи до кількісної оцінки потенціалу економічного зростання підприємств тваринництва

Підхід	Сутність	Переваги	Обмеження
Ресурсно-виробничий	Оцінка виробничих потужностей, поголів'я, кормової бази та використання земельних ресурсів	Простота, можливість швидкого застосування	Недостатня увага до зовнішніх ризиків та інновацій
Фінансово-економічний	Аналіз доходів, витрат, рентабельності та інвестиційної спроможності	Дає кількісні показники, зручні для прогнозування	Може не враховувати соціально-екологічні аспекти
Інноваційно-технологічний	Оцінка впровадження нових технологій, автоматизації та біобезпеки	Підкреслює довгострокову конкурентоспроможність	Потребує достовірних даних і довгострокових вимірювань

Джерело: сформовано на основі [6]

ційно-інвестиційні, сталого розвитку та інтеграційні підходи. Вони орієнтовані на модернізацію виробничих процесів, впровадження екологічно безпечних технологій, формування коопераційних зв'язків та вихід на нові ринки. У результаті підприємства тваринництва отримують можливість не лише відновити довоєнний рівень виробництва, але й забезпечити довгострокову конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Таким чином, поєднання різних підходів до кількісної оцінки дозволяє комплексно визначити потенціал економічного зростання галузі на різних етапах – від виживання в умовах воєнних загроз до сталого розвитку у процесі повоєнної відбудови.

У сучасному нестабільному глобальному середовищі врахування оцінки ризиків має першочергове значення. Ці показники спеціально спрямовані на потенційні загрози, зокрема загрози воєнного часу. Сюди можна включати оцінку вразливості інфраструктури до атак (наприклад, близькість до зон конфлікту, безпека складських приміщень), надійність ланцюгів постачання основних ресурсів (наприклад, палива, добрив, ветеринарних препаратів) під тиском та потенціал для порушення доступності робочої сили. Наприклад, ферму, розташовану в регіоні з високим ризиком конфлікту, можна оцінити за її здатністю захистити свої активи, планами дій у надзвичайних ситуаціях щодо евакуації або переміщення худоби, а також доступом до альтернатив-

них маршрутів постачання. Іншим прикладом може бути оцінка залежності від імпорتنих кормів або техніки, на яку може серйозно вплинути геополітична нестабільність. Ці показники допомагають у розробці надійних планів дій у надзвичайних ситуаціях та забезпеченні безперервності бізнесу навіть за несприятливих умов.

У воєнний та повоєнний періоди комплексний аналіз показників, які доцільно використовувати для кількісної оцінки потенціалу підприємств, дозволяє визначити сильні та слабкі сторони відновлення галузі (табл. 3).

Післявоєнна відбудова вимагає відновлення виробничого потенціалу тваринництва, збільшення обсягів виробництва, технологічної модернізації та врахування попиту й експортного потенціалу на продукцію тваринництва.

Цей комплексний підхід до відновлення тваринницького сектору виходить за рамки простого ремонту пошкодженої інфраструктури. Він включає стратегічне бачення зростання та сталого розвитку. Відновлення виробничого потенціалу означає не лише заміну втраченого племінного поголів'я та відновлення корівників, але й забезпечення здоров'я та благополуччя тварин, що залишилися, та впровадження заходів для запобігання майбутнім втратам. Це може включати інвестування у ветеринарні служби, програми профілактики захворювань та вдосконалення протоколів біобезпеки. Наприклад, після

Таблиця 3

Сценарні підходи до оцінки потенціалу економічного зростання у тваринництві

Сценарій	Характеристика	Очікуваний результат
Песимістичний (воєнні загрози тривають)	Обмежений доступ до ресурсів, зниження обсягів виробництва, високі логістичні ризики	Підприємства працюють на рівні мінімальної самоопитності
Базовий (стабілізація ситуації)	Часткове відновлення інфраструктури, підтримка держави та донорів, збереження ключових потужностей	Стабільне, але повільне зростання виробництва
Оптимістичний (повоєнна відбудова)	Відновлення ринків, інвестиції у модернізацію, впровадження інновацій	Динамічне зростання, формування конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках

Джерело: сформовано на основі [10; 12]

конфліктів поширені спалахи захворювань можуть знищити стада, що робить надійну ветеринарну інфраструктуру критичним компонентом відновлення.

Збільшення обсягів виробництва вимагає багатогранної стратегії. Це включає оптимізацію ефективності кормів, покращення методів розведення для підвищення генетичного потенціалу та розширення пасовищ, де це можливо. У рамках підготовки до посівної кампанії та збору врожаю 2023 року Світовий банк передбачив фінансову підтримку українських агровиробників у розмірі 432 млн дол. США. Додатково Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) надала насіннєвий матеріал, що дозволив розширити площі під ярими культурами приблизно на 30%. Також було пролонговано дію програми «Доступні кредити 5-7-9%» із забезпеченням державних гарантій на суму 70 млрд грн, що супроводжувалося допомогою Світового банку. Завдяки цьому сільгоспвиробники отримали можливість залучати кредити від 100 тис. до 90 млн грн під 0–9% річних. Для порівняння, у 2022 році аграрії України скористалися портфельними гарантіями майже на 24 млрд грн, а за програмою «5-7-9» було профінансовано кредитів на 81,2 млрд грн [5].

Крім того, через платформу Державного аграрного реєстру було реалізовано програму фінан-

сової допомоги ЄС для малих сільгоспвиробників. Загалом надано субсидій і дотацій на суму 1,5 млрд грн (50 млн євро), що спрямовувалися господарствам, які утримують від трьох до 100 корів або обробляють від 1 до 120 гектарів землі. Розмір підтримки становив 5300 грн на одну корову (але не більше 530 тис. грн на підприємство) та 3100 грн за гектар (максимум 372 тис. грн). У 2022 році було схвалено близько 31 тис. заявок на таку допомогу[12].

Програма підтримки малих агровиробників від Європейського Союзу охопила приблизно 10 тис. господарств та 1200 фермерів, які утримують велику рогату худобу, що в сукупності становило близько 32 тис. тварин. Основною умовою участі було внесення даних до Державного аграрного реєстру. Для реалізації ініціативи Світовий банк спочатку виділив 50 млн грн, а у 2023 році збільшив обсяг фінансування до 80 млн грн.

Технологічна модернізація є ключовою основою відбудови після війни. Вона охоплює впровадження передового сільськогосподарського обладнання, такого як автоматизовані доїльні зали, роботизовані годівниці та системи клімат-контролю утримання. Ці технології не тільки підвищують ефективність та знижують витрати на робочу силу, але й покращують добробут тварин та якість продукції. Наприклад,

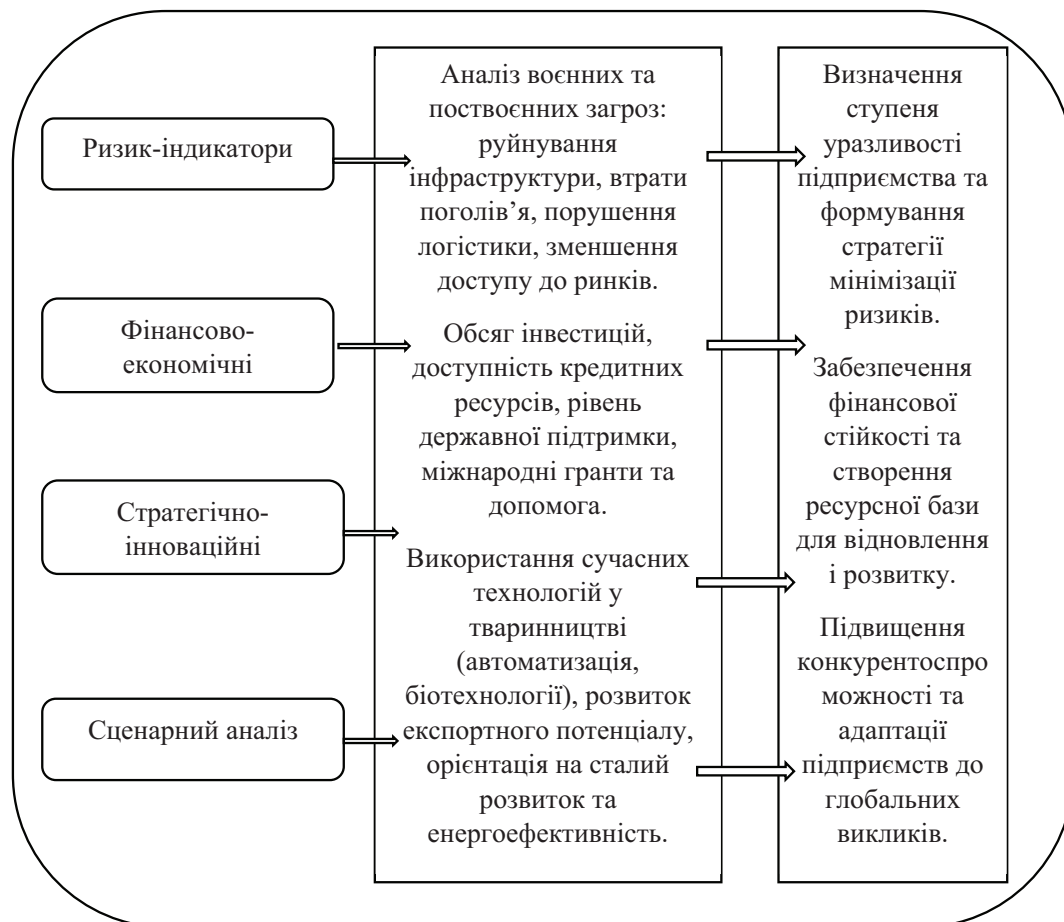

Рис. 1. Концептуальна модель кількісної оцінки потенціалу економічного зростання підприємств тваринництва в умовах воєнних загроз та повоєнної відбудови

впровадження сучасних технологій молочних ферм у країнах, які відновлюються після економічних спадів, очевидно, призвело до вищої якості молока та підвищення прибутковості ферм. Окрім технологій на рівні ферм, це також включає досягнення в переробці та логістиці, такі як управління холодовим ланцюгом та вдосконалені транспортні мережі, щоб забезпечити надходження продукції на ринки в оптимальному стані.

Пропонуємо сформовану інтегровану модель кількісної оцінки потенціалу економічного зростання підприємств тваринництва, яка буде враховувати вплив воєнних ризиків та деструктивних чинників. Така структура дозволяє оцінювати потенціал підприємств не лише з економічної точки зору, а й з урахуванням зовнішніх ризиків та можливостей. Завдяки інтеграції фінансових, ризикових та інноваційних показників модель стає багатовимірним інструментом оцінки та прогнозування. У практичному застосуванні вона допоможе визначати пріоритетні напрями інвестицій, формувати програми підтримки галузі та забезпечити сталий розвиток аграрного сектору в умовах післявоєнної відбудови.

Надалі найважливіше, що процес реконструкції повинен керуватися розумінням динаміки ринку.

Це означає проведення ретельного дослідження ринку для визначення поточного та майбутнього попиту на різні продукти тваринництва (як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях). Експортний потенціал є ключовим фактором економічного відновлення, а відновлення сектору з урахуванням міжнародних стандартів якості, безпеки та можливості відслідковування має першочергове значення. Країни, які прагнуть експортувати м'ясо або молочні продукти, повинні дотримуватися суворих правил, встановлених країнами-імпортерами, таких як ті, що стосуються залишків антибіотиків та сертифікації безпеки харчових продуктів. Узгоджуючи виробництво з потребами ринку та експортними можливостями, тваринницький сектор може стати значним фактором економічного відродження країни.

Висновки. Використовуючи ці комплексні підходи та зосереджуючись на відповідних показниках, зацікавлені сторони можуть отримати чіткіше розуміння потенціалу економічного зростання тваринницьких підприємств, що дозволить приймати більш обґрунтовані рішення та стратегічне планування як для негайного виживання, так і довготривалу стабільності у кризові часи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вдовенко Н. М., Михальчишина Л. Г., Павленко М. М. Економіка у тваринництві: навчальний посібник. Київ : НУБіП України, 2019. 256 с.
2. Гуменюк Я. М. Аграрний експорт України: аналіз та стратегічне планування. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-93>
3. Дідур С. В., Труніна І. М., Білик М. Ю. Трансформаційні процеси агропромислових підприємств в умовах війни та у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-5>
4. Захарчук О. В., Навроцький Я. Ф., Вишневецька О. В. Сучасний стан та перспективи матеріально-технічного забезпечення сільського господарства. *Економіка АПК*. 2021. № 6. С. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106079>
5. Збитки агросектору України від війни склали понад 40 млрд доларів: уряд запускає програми підтримки виробників. URL: https://lb.ua/blog/infosecurity_institute/542993_zbitki_agrosektora_ukraini_vid_viyeni.html
6. Лозинська І. В. Формування та перспективи розвитку галузі м'ясомолочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах. Суми : Сумський національний аграрний університет, 2015. 342 с.
7. Негрей М. В., Тараненко А. А., Костенко І. С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
8. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств: монографія / За ред. Р. Ф. Бруханського, М. К. Пархомця, П. Р. Пуцентейла. Тернопіль : Крок, 2015. 300 с.
9. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств регіону: теорія, методика, практика: монограф. / М. К. Пархомець, В. В. Гудак. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 256 с.
10. Україна з початку війни втратила до 20% поголів'я худоби та птиці – Мінагрополітики. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3615955-ukraina-z-pocatku-vijni-vtratile-do-20-pogoliva-hudobi-ta-ptici-minagropolitiki.html>
11. Пуцентейло П. Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика: монограф. / П. Р. Пуцентейло. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка» ТНЕУ, 2011. 420 с.
12. Проекти Національної програми «Відновлення України». URL: <https://recovery.gov.ua/project/program/grow-value-adding-sectors-of-economy>
13. Тваринництво України: стан, проблеми, шляхи розвитку (1991-2017-2030 pp.) / за ред. акад. НААН М. І. Башенка. Київ : Аграр. наука, 2017. 160 с
14. Чернега І. І., Панахно Р. В. Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 11 (25). С. 447–458. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11\(25\)-447-458](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11(25)-447-458)

REFERENCES

1. Vdovenko, N. M., Mykhalchyshyna, L. H., & Pavlenko, M. M. (2019). *Ekonomika u tvarynnystvi: navchal'nyi posibnyk* [Economics in animal husbandry: textbook]. Kyiv: NUBiP Ukrainy [in Ukrainian].
2. Humeniuk, Ya. M. (2023). *Ahrarnyi eksport Ukrainy: analiz ta stratehichne planuvannya* [Agrarian export of Ukraine: analysis and strategic planning]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-93> [in Ukrainian].

3. Didur, S. V., Trunina, I. M., & Bilyk, M. Yu. (2023). Transformatsiini protsesy ahropromyslovykh pidpriemstv v umovakh viiny ta u pislavoiennyi period [Transformational processes of agro-industrial enterprises in wartime and post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-5> [in Ukrainian].
4. Zakharchuk, O. V., Navrotskyi, Ya. F., & Vyshnevetska, O. V. (2021). Suchasnyi stan ta perspektyvy material'no-tekhnichnoho zabezpechennia sil'skoho hospodarstva [Current state and prospects of material and technical support of agriculture]. *Ekonomika APK – The Economy of Agro-Industrial Complex*, 6, 79–88. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106079> [in Ukrainian].
5. Zbytky ahrosektoru Ukrainy vid viiny sklav y ponad 40 mlrd dolariv: uriad zapuskai e prohramy pidtrymky vyrobnykiv [Losses of Ukraine's agricultural sector from the war amounted to over 40 billion dollars: the government launches support programs for producers]. (2023). https://lb.ua/blog/infosecurity_institute/542993_zbitki_agrosektora_ukraini_vid_viiny.html [in Ukrainian].
6. Lozynska, I. V. (2015). Formuvannia ta perspektyvy rozvytku haluzi m'iasomolochnoho skotarstva v sil's'kohospodars'kykh pidpriemstvakh [Formation and prospects of the meat and dairy cattle breeding industry development in agricultural enterprises]. Sumy: Sumskyi natsional'nyi ahrarnyi universytet [in Ukrainian].
7. Nehrei, M. V., Taranenko, A. A., & Kostenko, I. S. (2022). Ahrarnyi sektor Ukrainy v umovakh viiny: problemy ta perspektyvy [Agrarian sector of Ukraine in wartime: problems and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38> [in Ukrainian].
8. Brukhanskyi, R. F., Parkhomets, M. K., & Putsenteilo, P. R. (Eds.). (2015). Oblikovo-analitychne i orhanizatsiino-pravove zabezpechennia diial'nosti ahrarnykh pidpriemstv: monohrafiia [Accounting-analytical and organizational-legal support of agricultural enterprises: monograph]. Ternopil: Krok [in Ukrainian].
9. Parkhomets, M. K., & Hudak, V. V. (2014). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia dokhidnosti sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv rehionu: teoriia, metodyka, praktyka [Organizational and economic mechanism of ensuring profitability of agricultural enterprises in the region: theory, methodology, practice]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
10. Ukraina z pochatku viiny vtratyta do 20% poholivia khudoby ta ptytsi – Minahropolityky [Ukraine has lost up to 20% of livestock and poultry since the beginning of the war – Ministry of Agrarian Policy]. (2022). <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3615955-ukraina-z-pochatku-vijni-vtratila-do-20-pogoliva-hudobi-ta-ptici-minahropolitiki.html> [in Ukrainian].
11. Putsenteilo, P. R. (2011). Konkurentospromozhnist' m'iasnoho skotarstva Ukrainy: teoriia i praktyka [Competitiveness of meat cattle breeding in Ukraine: theory and practice]. Ternopil: VPTs «Ekonomichna dumka» TNEU [in Ukrainian].
12. Proekty Natsional'noi prohramy «Vidnovlennia Ukrainy» [Projects of the National Program "Recovery of Ukraine"]. (2023). <https://recovery.gov.ua/project/program/grow-value-adding-sectors-of-economy> [in Ukrainian].
13. Bashchenko, M. I. (Ed.). (2017). Tvarynnytstvo Ukrainy: stan, problemy, shliakhy rozvytku (1991–2017–2030 rr.) [Animal husbandry of Ukraine: state, problems, development paths (1991–2017–2030)]. Kyiv: Ahrarna nauka [in Ukrainian].
14. Cherniha, I. I., & Panakhno, R. V. (2023). Upravlinnia material'no-tekhnychnym zabezpechenniam v ahrarnomu sektori [Management of material and technical support in the agrarian sector]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 11(25), 447–458. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11\(25\)-447-458](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11(25)-447-458) [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 15.05.2024

Стаття прийнята: 01.06.2024

Стаття опублікована: 20.06.2024